

FALUKRÓNIKA

Amióta a faluban már csak tizenegy tanuló és négy tanár maradt – ők így együtt az általános iskola –, a tornatanár mezőgazdasági ismereteket is tanít. Azóta a mezőgazdasági ismeretek órán egy örökké nedves homokgödör felett távolugrást gyakorolnak, és *népek labdáját* játszanak: nyáron labdával, télen pedig hógolyóval. Ebben a játékban a tanulók népek szerint csoportosulnak. Akit eltalál a labda, annak a gólvonal mögé kell állnia, mert meghalt, hogy onnan nézze végig, míg népének minden tagját lelövik, amit úgy hívnak a faluban, hogy elesett. Akad némi nehézség abban, ahogyan a tornatanár a tanulókat csoportosítja. Ezért minden óra után feljegyzi mindenkiről, melyik néphez tartozott. Aki a múlt órán német lehetett, annak a következőn kötelező orosznak lenni, aki pedig a múlt órán orosz volt, az a következő órán német lesz. Előfordul, hogy nem sikerül kellő számú tanulót meggyőzni, hogy oroszok legyenek. Ha már végképp nem tudja, mit tegyen, azt mondja, akkor legyetek mind németek és kész. De mert a tanulók ilyenkor egyáltalán nem értik, miért is kellene harcolni, kettéosztja őket: szászokra és svábokra.

Nyáron piros tinta is van a tanulóknál, azzal festik be magukat, miután lelőtték őket, piros foltok a bőrön és az ingeken.

A tornatanár, azaz az iskolaigazgató, aki egyben zene- és némettanár is, néhány napja a történelemórákat is átvette, mert a népek labdája játék történelemórának is alkalmas.

Az iskola mellett van az óvoda. A gyermekek dalokat énekelnek és verseket szavalnak. A dalok vándorlásról szólnak és vadászatról; a versek az anya és a haza iránti szeretetről. Az óvónő, aki még nagyon fiatal – a faluban ezt hamvasnak nevezik –, és remekül játszik harmonikán, a gyermekeknek olykor még slágereket is tanít, amelyekben angol szavak is előfordulnak, mint például a *darling* és a *love*. Megesik néha, hogy a fiúk a lányok szoknyája alá nyúlkálnak, vagy a női vécé ujjszéles ajtórésén keresztül leleselkednek: az óvónő ezt szégyennek nevezi. S mivel ez időről időre előfordul, az óvodában is szülői értekezleteket kell tartani: a faluban ezeket szülői megbeszéléseknek nevezik. A szülői értekezleteken az óvónő útmutatásokat ad – ezeket a faluban tanácsolásnak nevezik – arra vonatkozóan, hogyan büntessék a gyerekeiket. A leginkább ajánlott büntetés, amely mindenféle vét-

ségnél alkalmazható, a házi őrízet. A gyermekek egy-két hétig, miután hazaértek az óvodából, nem mehetnek ki az utcára.

Az óvoda mellett van a piactér. A piactéren évekkal ezelőtt juhokat, kecskéket, teheneket és lovakat adtak-vettek. Most egyetlen alkalommal jönnek, tavasszal, a szomszéd faluból álarcos férfiak faládában malacot hoznak a szekéren. A malacokat csak párosával adják-veszik. Az áruk kevésbé függ a súlytól, sokkal inkább a fajtól – ezt a faluban fajtának nevezik. Az eladók egy szomszédot vagy egy rokont hoznak magukkal, szakértő tekintettel vizslatják a malac testfelépítését – ezt a faluban alkatnak nevezik: hogy rövid-e a lába vagy hosszú, milyen a füle, orra, sörtéje, hogy göndör-e vagy egyenes a farka. A fekete foltos malacokat és a különböző színű, szemű malacokat – ezeket a faluban szerencsétlenséget hozó malacoknak nevezik –, ha nem féláron akarja eladni, az eladó kénytelen visszatenni a faládába és visszavinni a vásárból.

A disznón kívül a falusiak nyulat, méheket és szárnyasokat is tenyésztnek. A szárnyasokat és a nyulakat az újságban kisállatoknak, azokat az embereket pedig, akik szárnyasokat és nyulakat tenyésztnek, kisállattenyésztőknek nevezik.

A falubeliek a disznón és kisállatokon kívül kutyát és macskát is tartanak, őket, mert évtizedek óta kereszteződnek, már nem lehet megkülönböztetni egymástól. A macskák veszélyesebbek, mint a kutyák, ők a nyulakkal is kereszteződnek – ezt a faluban párosodásnak nevezik.

A falu legöregebb emberének, aki két világháborút és sok minden mást és másokat is túlél, volt egy nagy vörös macskája. A nőtény nyula egymás után háromszor hozott a világra vörös és foltos kölyköket – ezt a faluban fialásnak nevezik –, amik nyávogtak, és amiket a falu legöregebbje minden alkalommal vízbe fojtott. A harmadik alkalom után a falu legöregebbje felakasztotta a macskáját. Azóta a nőtény nyúl csíkos fiakat ellett, és a szomszéd a második alkalom után felakasztotta csíkos macskáját. Utolsó alkalommal a nőtény nyúl fészkében hosszú, göndör szőrű fiak születtek, mert a szomszéd utcából vagy faluból való macska, egy falubéli kutya és egy falubéli macska keveréke: hosszú, göndör szőrt visel. A falu legöregebbje nem tudja, mitévő legyen, ezért leöli a nőtény nyulat, és elássa, mert nem akarja megenni a húsát, hiszen évek óta macskákat hordoz a hasában. Olaszországban, tudja azt a faluban mindenki, a háborús fogságban macskahúst evett. De ez ugyancsak nem jelenti azt, véli a falu legöregebbje, hogy a nyúl paráználkodását neki el kellene viselnie, hiszen egy sváb falu hál'istennek, hangsúlyozza, nem Olaszországban van, habár olykor az a benyo-

mása, hogy akár Szardíniában is lehetne. Ezen benyomását a falubeliek az ő érzékületének tulajdonítják, és azt mondják, sűrű már a vér a fejében.

A vásártér mellett van a néptanács, amit a faluban községházának neveznek. A tanácsépület egy parasztház és egy falusi templom ötvözete. A parasztházból van a nyitott verandája, amelyet cölöpökkel megtámasztott mellvéd vesz körül, az apró, homályos ablakok, a barna redőnyök, a rózsaszínűre meszelt falak és a zöldre meszelt talapzat. A falusi templomból van a bejárat előtti négy lépcső, az ajtó fölötti boltív, a kétrészes vakajtó a rácsos réssel, a szobák csendje és a tetőtérben a baglyok és a denevérek – ezeket a faluban férgeknek nevezik.

A polgármester, akit bírónak neveznek a faluban, a községházán tartja a gyűléseit. A jelenlévők között vannak dohányosok, akik távollétükben dohányoznak, nemdohányzók, akik nem dohányoznak és alszanak, alkoholisták, akiket a faluban iszákosoknak neveznek, és akik az üvegeket a szék alatt tartogatják, valamint nemalkoholisták és nemdohányzók, akik együgyűek – őket a faluban tisztességesnek nevezik –, akik úgy tesznek, mintha odafigyelnének, de közben teljesen másra gondolnak, ha sikerül egyáltalán gondolkodniuk.

Ha megérkeznek a faluba, az idegenek is felkeresik a néptanácsot, mert ha rákényszerülnek, ők is a hátsó udvarba járnak pisilni, ezt a faluban vizezésnek hívják. A budi, amely a nőtanács hátsó udvarában áll, nyilvános, különösen, hogy sem ajtaja, sem teteje nincs. A néptanács és a templom közötti számos hasonlóság ellenére még soha nem fordult elő, hogy egy idegen a néptanács helyett a templomba ment volna be, hiszen a templomot felismerhetővé teszi a keresztje, a néptanácsot pedig a dicsőség táblája, ezt a faluban dicsőségdoboznak nevezik. A dicsőségdobozba újságokat függesztenek ki, amiket, miután teljesen megsárgultak és olvashatatlaná váltak, kicserélnék.

A néptanács mellett van a fodrászat, amit a faluban borbélynak neveznek. A borbélynál ott áll egy szék a tükör előtt, egy szeneskályha a sarokban és egy fapad a fal mellett, amin a vendégek, akiket a faluban kuncsaftoknak neveznek, ücsörögnek és alszanak, ezt a faluban várakozásnak nevezik.

A kuncsaftok között egyik sem idősebb százévesnél. A borotváláson kívül mindannyian hajvágást is kérnek, még azok is, akiknek nincs már hajjuk. A fodrász, akit a faluban borbélynak neveznek, minden borotválás után megfeni a borotvát egy bőrszíjon, amely himbálózni és surrogni kezd; majd a fiatalabb kuncsaftoknak, a hetven alattiaknak kölnivel dörzsöli be az arcát, az idősebbeknek pedig spiritusszal, hiszen nem illik, ezt a faluban

úgy mondják: nem áll jól, ha egy idős ember kölnitől illatozik, ezt a faluban úgy mondják: kölnitől búzlik.

A borbélyüzlet mellett és a néptanács előtt betonplaccot öntöttek, ezt a faluban úgy mondják: a templomszentelő tér. Ezen a betonplaccon táncolnak a templomszentelő párok.

Amióta a falu egyre jobban zsugorodik, mert az emberek elvándorolnak: ha nem is máshová, legalább a városig, azóta a templomszentelés egyre nagyobb ünnep, a népviselet pedig egyre ünnepélyesebb lett: így az újságok nem tehetnek mást, mint hogy minden, ha nem is nagyközösségnek, de legalábbis közösségnek nevezett falu minden templomszenteléséről részletesen beszámol. S mivel minden falu minden templomszentelése más-más vasárnapra esik, ezért saját ünnepe előtt vagy után – ezt a faluban a templomszentelés ünnepének nevezik – minden templomszentelő pár a szomszédos falu templomszentelésére is elmegy, ezt nevezik a faluban összetartásnak. Ám mivel a Bánátban minden falu szomszédos, minden egyes templomszentelésen ugyanazok a párok, ugyanazok a nézők és ugyanaz a zenekar. A templomszentelés ünnepének köszönhetően ismeri egymást az ifjúság az egész Bánátban, s így gyakrabban születnek faluközi házasságok, ha a szülőket sikerül meggyőzni, hogy bár nem ugyanazon faluból valók, de mégiscsak mindketten németek.

A borbélyüzlet mellett található a fogyasztószövetkezet, amit a faluban boltnak neveznek, ami öt négyzetméter, és konyharuhát, fejkendőt, lekvárt, sót, barhentet, házipapucsot és egy kupac könyvet is árul a korai hatvanas évekből. Az eladónő cukorbeteg, és bizonyosan a szomszéd faluból származik, mert ott van cukrászda, és ott használják a Franciska nevet.

A mi falunkban a nők neve Magdalena – őket a faluban Leninek hívják; vagy Theresia – őket a faluban Resinek hívják. A mi falunkban a férfiak neve vagy Matthias – őket Matznak –, vagy Johann – őket pedig Hansnak nevezik. A családnevek a mi falunkban mesterségnevek: Schuster, Schneider, Wagner – és állatnevek – Wolf, Baer, Fuchs. Ezeken a neveken kívül még két név van a mi falunkban: Schauder és Stumper, ezekről senki nem tudja, honnan erednek. Néhány bánáti, úgynevezett nyelvkutató úgynevezett nyelv kutatások révén bebizonyította, hogy ezek a nevek más nevek átalakításával jöttek létre. Ezeken a neveken kívül vannak még a faluban gúnynevek, amiket a faluban csúfneveknek neveznek: Schmalzbauer, Geizhals.

A fogyasztószövetkezet mellett van a kultúrotthon. A kultúrotthonban tartják, ha esik az eső, a templomszentelést; az esküvőket, ha esik vagy zu-

hog az eső, ha havazik vagy ha szép az idő. A kultúrotthonnak is négy lépcsője van, vastag, fából készült vakajtáján rácsos rés, boltíves bejárata, apró, homályos ablakai, barna redőnye és mindenféle férgék a padlóján. Egy apró, töksötét teremben, ahol a mozi vetítőgépe állt, és ahol – amióta senki nem jár már moziba – egyre több esküvőt tartanak, áll egy nagy kályha, amit a faluban sparhertnek neveznek, s amit egy nagy, beépített kazánnal szereltek fel. Amióta a megrothadt padlót parkettára cserélték, az idős esküvői vendégek, akiket a faluban lakodalmas párnak neveznek, valcer és foxtrott helyett megint táncolnak polkát is.

A kultúrotthon mellett áll a posta. A postának két alkalmazottja van: a postás, akit a faluban levélkihordónak neveznek, és a telefonista, akit a faluban telefonosnének neveznek és aki a postás felesége. Miután telefonálással roppant ritkán kell foglalatoskodnia, a postásné pecsételi le a beérkező, és, miután esténként a levélsztnit kiürítették, a kimenő postát is. A postásné kívülről és belülről ismer minden levelet, s ezért a falubeliek legtitkosabb gondolatairól is tudomása van.

A posta mellett van a milícia. A milicista, akit a faluban Kéknek neveznek, időről időre bemegy egy kis szobába, amit a faluban irodának neveznek, s amiben egy üres asztal és egy szék található, az ablakhoz lép és szelöltet, míg elszívja külföldi cigarettáját, a szobát, majd ismét becsukja az ablakot, visszaakasztja az ajtóra a lakatot, és elmegy a postára. A postásnével aztán órák hosszát üldögél a magas pult mögött, és mesél.

A falunak három mellékutcája van, ezeket a faluban hátsó utcáknak nevezik, mert az egyik egy iskola mögött található, és a termelőségvetkezetben ér véget, a második a fogyasztási szövetkezet mögött található, és az állatfarmnál végződik, a harmadik pedig a posta mögött, és a temetővel végződik.

A mellékutcák házsorokból állnak. A házsorok házait mind egyforma rózsaszínűre meszelték, egyforma zöld az alapzatuk, és egyforma barna a redőnyük. Egymástól csak a házszámtáblájuk miatt különböznek. A mellékutcákban korán reggel, amikor még virrad, hallani lehet a tyúkok kotkodácsolását, a ludak gágogását és sziszegését. Ha odakint teljesen világos lett, amit a faluban napvilágnak neveznek, a kotkodácsolást, a gágogást és a sziszegést elnyomja a nők hangja, akiket a faluban háziasszonyoknak neveznek, s akik a kerítések és kertek fölött átbeszélnek egymáshoz, amit a faluban pletykálásnak neveznek. A kertek mindig frissen gereblyézve és gyomlálva, amit a faluban rendezettnek neveznek.

A házak a faluban tiszták. A háziasszonyok egész nap takarítanak, törölgetnek, söpörnek és sikálnak, ezt a faluban úgy mondják: házias és jó gazdasszony. Szombatoként a kerítéseken perzsaszőnyegek lógnak, amelyek akkorák, mint a fél udvar, és amelyeket a faluban perzsának neveznek. Kiporolják, kikéfélik, kifésülik s utána visszateszik őket a díszszobába, amit a faluban tisztaszobának neveznek. A tisztaszobában cseresznye- vagy hársfából készült, sötét, polírozott bútorok állnak, rajtuk dió- vagy rózsafurnír.

A bútorokon nippholmik, amiket a faluban figuráknak neveznek, és a bogaraktól s a pillangóktól a lovakig különböző állatokat ábrázolnak. Igen-csak közkedveltek az oroszlanok, az elefántok és a jegesmedvék, mert ezek az állatok a Bánát környékén, amit az újságokban Bánátországnak, a faluban pedig belföldnek neveznek, nem léteznek, viszont más országokban, amiket a faluban külföldnek neveznek, előfordulnak.

A falu legöregebbje évek óta kívánczozik külföldre, amit a faluban Nyugatnak neveznek, meglátogatni egy a háborús fogságbéli jó barátját, hogy láthasson igazi oroszánt.

Az ablakokon fehér nejlonfüggönyök lógnak, amiket a faluban csipkefüggönyöknek neveznek. Sok háziasszony rokonokkal hozatja a csipkefüggönyöket külföldről, s a szép ajándékot néhány kiló házikolbással vagy egy füstölt disznócsülökkel egyenlíti ki. Megéri a csipkefüggöny, mondják, mert mivel a szobát nem lakják, amit a faluban megkímélésnek neveznek, megmarad még a gyermekeiknek és unokáiknak is, akiket a faluban a gyermekeik gyermekeinek neveznek.

A házaknak két részre osztott udvaruk van, ezeket a faluban az elsőudvarnak és a hátsóudvarnak nevezik. Az elsőudvarban, a házmagas szőlőállvány alatt és az alátámasztott selyemrózsabokrok között állnak a színes kerti törpék és a nagy, zöld levelibékák, amiket a faluban kertibékának neveznek. A hátsóudvarban vannak a szárnyasok és a sötét, gőzölgő helyiségek, amelyekben főzni, enni, mosni, vasalni és aludni szoktak, ezeket a faluban nyári konyhának nevezik. A falubeliek a hetet a főzés menetrendje szerint húsnapokra és lisztnapokra osztják. A falusiak zsírosan, sósan és borsozva étkeznek. Ám ha a faluorvos megtiltja a zsírt, a sózást és a borsozást, akkor a falubeliek zsírtalanul, sóltalanul és borsmentesen étkeznek, és evés közben azt mondogatják, hogy az egészség mindennek felett, és hogy az élet már nem olyan szép, ha már nem lehet mindent enni, és azt, hogy: a jó étel elfeledteti a gondokat.

A mellékutcák mögött terülnek el a termelősövetkezet és az állami farm földjei. A földek nagyok és laposak. A növények télen a fagytól szenved-

nek, amit a faluban kifagyásnak, tavasszal a nedvességtől, amit a faluban kirothadásnak, nyáron a hőségtől, amit a faluban kiszáradásnak neveznek. És ősszel betakarításkor esős az idő, amit az újságokban betakarítási kampánynak neveznek, és ami az újságokban októberben véget ér, és a faluban még decemberben sem ér véget. És a mély lyukak, amelyeket télen a földeken látni, sem az eke barázdáinak, hanem a parasztnak a lábnyomai, akik aratáskor a csizmaszár peremén túlig süppednek a földbe. Néhány paraszt azt mondja, hogy az államosítás óta, amit a faluban elvételnek neveznek, nincs igazi aratás többé. Amióta elvették, mondják a parasztnak, a legjobb földek sem érnek semmit, és a falu legöregebbje azt állítja, hogy a kertek földje és az állam földje között nagyon nagy a különbség, olyan nagy, mintha soha nem lett volna egy és ugyanaz a föld.

A föld, amely a falu körül terül el, a termelészövetkezet és az állami farm földje. A termelészövetkezet földje az első mellékutca mögött van, az állami farm földje pedig a második mellékutca mögött.

A termelészövetkezet áll egy elöljáróból, aki a polgármester testvére, négy mérnökből, közülük egy a gyomért, egy a hét tehénért és a tizenegy disznóért, egy a három hektár uborkáért és a két hektár paradicsomért, egy pedig a három traktorért felelős; hét termelészövetkezeti parasztnak, akik ötven fölött járnak, és akiket a faluban tagoknak neveznek, s a mérnökök leánynak és legénynek szólítanak. A gyűléseken a mérnökök a gyenge aratást és a termelészövetkezet adósságait a földnek tulajdonítják, amely a gabonának túl homokos, a zöldségnek pedig nem eléggé homokos. A föld a bogáncsnak és a szuláknak jó, ami a gabonát és a zöldséget, amit a mérnökök kultúrájának neveznek, megfojtja. A mérnök, aki a gyomért felel, azt mondja, hogy a termelészövetkezet földje túl savas és túl ragacsos.

Az állami farm áll egy elöljáróból, aki a faluban direktornak neveznek, aki a polgármester sógora és a termelészövetkezet elöljárójának a testvére; öt mérnökből, akik közül egy a kilenc tehénért és a tizenöt disznóért, egy a hat hektár répáért és a tíz hektár krumpliért, egy a gabonáért és egy a gyümölcsösért, amit a faluban faiskolának neveznek, felelős; és száz munkásból, akik az állami farm elhagyott tyúkóljaiban laknak. A mérnökök az állami farm gyenge aratását a földnek tulajdonítják, amely a gabonának túl sós, a zöldségnek és a gyümölcsfáknak nem elég sós. Jó a föld a pipacsnak és a búzavirágnak, amik a földön tarkán világítanak, és, ahogy a mérnökök mondják, a fényképeken meg élesen világítanak. Az egykori mérnök, aki a gyomért volt felelős, a múlt évben a pipacs és a búzavirág élénk színének köszönhetően Craiován, román és bolgár fotósok barátságos kiállításán egy

színes képéért első díjban részesült, amit a faluban nyeresnek neveztek. A díj egy olaszországi kirándulást jelentett. Az utazás óta a brigadéros, aki a polgármesternek, a termelőszövetkezet elöljárójának és az állami farm igazgatójának unokatestvére, felel a gyoméért.

A harmadik hátsóutca mögött terül el a temető. A temetőnek kökénybokor-sövénye van, és nehéz, fekete vaskapuja. A főút végén áll egy kápolna, amely a falu templomának kicsinyített mása, és amely úgy néz ki, mint egy magasabb fajta nyári konyha.

A kápolnát az első világháború előtt a mészáros, aki, miután túlélte a háborút, Rómába utazott, ahol látta a pápát, akit a faluban szentatyának neveztek, építtette, amit a faluban alapításnak neveztek. A felesége, akit a faluban, bár varrónő volt, mészárosnénak neveztek, néhány nappal azután, hogy elkészült a kápolna, halt meg, és a kápolna alá, a családi kriptába helyezték, ezt a faluban úgy mondták: eltemették.

A kápolna alatt a hernyókon és a vakondokon kívül, amik az egész temetőben előfordultak, kígyók is voltak. Ezen kígyók iránti undorában él még ma is a mészáros, és a falu legöregebbje lett belőle.

Minden halott, kivéve a mészárosnét, sírban fekszik, ezt a faluban úgy mondják: nyugszik. A falu halottai halálra ették, halálra itták magukat, amit a faluban úgy mondtak: halálra dolgozták magukat. Kivételt képeznek a hősök, akikről feltételezik, hogy halálra harcolták magukat. Öngyilkos a faluban nincs, hiszen a falu minden lakójának egészséges emberi esze van, amit késő öregkorban sem veszít el.

A hősök, akiket a faluban elesetteknek neveznek, azért vannak, hogy bebizonyítsák, nem hiába haltak meg, amit a faluban úgy mondanak, hősi halálra letek, mert valószínűnek tartják, hogy keresték azt, ugyanabban a temetőben egyenesen kétszer temették el őket: egyszer a mindenkori család mellé és egyszer a hősök keresztje alá. A valóságban azonban valahol egy tömegsírban hevernek, amit a faluban úgy mondanak: ottmaradt a háborúban. Az elesettek sírhantján többnyire fehér vagy szürke obeliszk áll. Azoknak a halottaknak, akiknek évekkel korábban földjeik voltak, most fehér márványkereszt áll a feje fölött. A napszámosaiknak, akiket a faluban cselédeknek neveztek, ónozott bádogkereszt, a fiatalon meghalt, egyedülálló szolgálólányoknak, akiket a faluban szolgálóknak neveztek, fekete, pácolt fakereszt. Így látható a temetőben, ha egy holtat eltemetnek, hogy elődei, akiket a faluban ősöknek neveznek, urak vagy szolgák voltak.

A legnagyobb kereszt a Hősök Keresztje. Magasabb a kápolnánál. Rajta áll minden háború minden frontjának minden hőséneke neve, még az eltűnteké is, akiket a faluban elhurcoltaknak neveznek, feljegyezve.

Becsukom magam mögött a fekete temetőkaput. A temető mögött terül el a rét, amit a faluban legelőnek neveznek. A legelőn elszórtan fák állnak.

Felmászom egy fára, amely a rét szélén áll, de amely éppúgy állhatna a falu közepén is, ha éppen nem a falu közepén áll. Két kezemmel tartom magam az ágon, és látom a szomszéd falu templomtornyát, amelynek harmadik lépcsőjén egy katicabogár a jobb szárnyát tisztogatja.

ROTHADT KÖRTÉK

A kertek szúrószöldek. A kerítések vizes árnyékokat követve úsznak. Az ablakok meztelenül és fényesen siklanak házról házra. A templomtorny elfordul, a kőkereszt elfordul. A hősök neve hosszú és elmosódott. Käthe letről felfelé olvassa a neveket. Alulról a harmadik a nagyapám, mondja. A templom előtt keresztet vet. A malom előtt fénylik a tó. A békalencsék zöld szemek. A sásban egy kövér kígyó lakik, mondja Käthe. Az éjjeliőr látta. Nappal halat és kacsákat eszik. Éjjel a malomhoz kúszik, korpát és lisztet eszik. A megmaradt liszt nedves a nyálától. A molnár a lisztet a tóba üríti, mert mérgező.

A földek hason hevernek. Fent a felhőkben tótágast állnak a földek. A napraforgó gyökerei befűzik a felhőket. Apa keze a kormányt forgatja. Látom apa haját a kis ablakon át a paradicsomos ládák mögött. Az autó száguld. A falu kékségbe merül. Szem elől veszítem a templomtornyot. Látom a nagynéni combját szorosan apa nadrágszára mellett.

Az út szélén házak vonulnak. A házak nem falvak, mert itt nem lakom. Apró emberek elmosódó nadrágszárakban lépnek félre az utakon. Keskeny, zúgó hidakon idegen nők szoknyája lobog. Meztelen, sovány combú gyerekek állnak nadrág nélkül a nagy fák alatt. Almát fognak a kezükben. Nem esznek. Integetnek. Üres szájjal kiabálnak. Käthe kurtán odaint és elfordul. Én hosszan integetek. Hosszan nézem a sovány combokat, mindaddig, mert szétfoszlanak, amíg már csak a nagy fákat látom.

A síkság a dombok alatt hever. A mi falunk égboltja tartja a dombokat. A felhőkön át nem hullnak alá a síkságra. Most érkezünk meg, mondja

Käthe, és a napba ásít. Az apa égő cigarettát hajít ki az ablakon. A nagynéni hadonászik és beszél.

A kerítések között apró és zöld a szilva. A fűben tehének állnak, kérozdve bámulnak a kerekek porába. A fűből csupasz köveken, gyökereken és a fakérgen keresztül feltör a föld. Käthe azt mondja: ezek a hegyek, a kövek pedig a sziklák.

Az autó kerekei mellett légáramlat rázza a bokrokat. A gyökerükből víz zubog. A páfrány felissza a vizet, csipkézete megrázkódik. Az autó keskeny, szürke utakon halad. Szerpentineknek hívják őket, mondja Käthe. Az utak összegabalyodnak. A mi falunk mélyen a hegyek alatt fekszik, mondom. Käthe nevet: a hegyek itt vannak a hegységben, a mi falunk pedig ott lent van a síkságon, mondja.

A fehér kilométerkövek engem bámulnak. Apa fél arca a kormány fölött. A néni fülön fogja apát.

Ágról ágra kis madarak ugrálnak. Elvesznek az erdőben. Rövid kiáltásokat hallatnak. Ha nem érintik az ágakat, repülnek, lábukat felhúzzák a hasukhoz, és hallgatnak. Käthe nem tudja, hogy hívják őket.

Käthe az uborkásládából apró, szúrós uborkát kotor elő. Szűkre szorított szájjal beleharap, kiköpi a héját.

A nap a legmagasabb hegy mögé hull. A hegy imbolyog, és elnyeli a fényt. Otthon a nap a temető mögött megy le, mondom. Käthe éppen egy nagy paradicsomot eszik, és azt mondja: a hegyekben korábban jön el az éjszaka, mint otthon. Käthe keskeny, fehér kezét a térdemre teszi. Az autó Käthe keze és az én bőröm között burrog. A hegyekben a tél is korábban érkezik, mint otthon nálunk, mondom.

Az autó zöld fényel szimatol az erdők szélén. A páfrány szétteríti csipkeleveleit a sötétben. A nagynéni az autó ablakának támasztja arcát, és alszik. Az apa cigarettája a kormány fölött parázslik.

Az éjszaka az autón lévő ládákat eszi, a ládákból lévő zöldséget eszi. A hegyek között a paradicsomok erősebben illatoznak, mint otthon. Käthének nincs karja és nincs arca. Keze melegen simít végig a hideg térdem fölött. Käthe hangja mellettem ül, és távolról beszél. Némán az ajkamba harapok, hogy el ne veszítsem a számat az éjszakában.

Az autó megrándul. Apa lekapcsolja a zöld fényeket. Kiszáll az autóból és felkiált: megérkeztünk. Az autó egy hosszú ház előtt, a villanykörte alatt áll meg. A háztető fekete, mint az erdő. A nagynéni becsapja az autó ajtaját, és pizsamát nyom apa kezébe. Görbe mutatóujjal felmutat a sö-

tétbe, és azt mondja: fent van a falu. Tekintetemmel követem a mutatóujját, s a holdat látom.

Itt van a vízimalom, mondja Käthe. Apa a hóna alá szorítja a pizsamát, és egy kulcsot ad a nagynéninek. A néni kinyitja a ház zöld ajtaját. Käthe azt mondja: az öregasszony fent lakik a nővérénél a faluban.

A nagynéni egy fekete ajtó mögé lép. A szobájába, mondja apa. Felmegy a keskeny falépcsőn, és bezárja maga mögött a csapóajtót. Käthe és én az előszobában egy keskeny ágyban fekszünk a fehér csipkefüggönyös, fekete kis ablak alatt. A szoba falán átzubog a víz. Käthe azt mondja: ez a patak.

Käthe haja a fülemben zizeg. A kis fekete ablak előtt, a felhők fekete szájában lóg a hold. Ott van a falu.

Käthe combja lejjebb van az én combomnál. Käthe feje feljebb van az én fejemnél. Käthe hasa forró levegőt lehel. Rövid, keskeny testem alatt zizeg a szalmazsák.

A fekete ajtó mögött recseg az ágy. A csapóajtó mögött zizeg a széna.

A Käthe hasából áradó forró levegőnek rothadt körte szaga van. Käthe lélegzete susog álmában. A fehér csipkefüggönyből csöpögő virággöröngyök nőnek, kapaszkodó szárral, tekerdő levelekkel.

Nyikorgás hull alá a lépcsőn. Felemelem a fejem, és ismét leejtem. Apa megy a nyikorgás után. Apa mezítláb van. Nagy kezének ujjaival a fekete ajtón matat. Az ajtó nem nyikorog. Apa lábujjai ropognak, s a fekete ajtó zárja hangtalanul csukódik a háta mögött. A nagynéni kuncog, és azt mondja: hideg lábak. Apa ajkaival cuppog, és azt mondja: egerek és széna. Az ágy nyikorog. A párna hangosan szuszog. A takaró hosszú lökésekkel puffan. A nagynéni nyög. Az apa zihál. Az ágy rövid falökésekben rándul.

A ház mögött gagyog a patak. A kavics szorít, a kövek nyomnak. A nagynéni kuncog, az apa suttog. A fekete ablak mögött egy kerek levél repked.

A fekete ajtó zárja kattán. Az apa mezítláb, lábujjhegyre állva lépked fel a keskeny falépcsőn. Inge kigombolva. Járása rothadt körte szagú. A csapóajtó nyikordul, és lassan becsukódik. Käthe álmában elfordítja arcát. Apa combjai zizegnek a szénában.

A patak a két szemem között gagyog: tisztátalanságot tettem, tisztátalanságot láttam, tisztátalanságot hallottam, tisztátalanságot olvastam. Kezeimet beásom a takaró alá. Ujjaimmal szerpentint rajzolok a combomra. Térdemen van a falunk. Käthe hasa álmában megrándul.

A virággöröngyök fehér szárukat nyújtogatják. A fekete ablakon szürke repedés. A felhők piros fonallal telve függeszkednek. A fenyők zöldellnek a tűhegyeken.

A nagynéni csapzottan áll a fekete ajtóban. Hálóinge alatt dinnyék remegnek. A nagynéni valamit mond vörös felhőkről és a szélről. Käthe nagy, piros szájjal ásít, és karjait a kis ablak elé emeli. A csapóajtó nyikorog. Apa görnyedten jön le a keskeny lépcsőn. Arca borostás, és azt mondja: jól aludtunk. Én azt mondom: igen. Käthe bólint. A nagynéni begombolja a blúzát. A dinnyék között túl kicsi a gomb, és visszacsúszik a gomblyukba. A nagynéni apa arcába néz, és ismét elmondja mondatát a szélről és a piros felhőkről. Apa a falépcsőnek támaszkodik és fészülködik. A zsiros fésűből fekete hajfészket hullat a lépcső mellé. Két órákor értetek jövünk, mondja. A nagynéni nevetve nézi a zöld ajtót, és azt mondja: Käthe tudja.

Az autó burrog. A nagynéni apa mellett ül az autóban. A zsiros fésűvel fészülködik. Füle mögött szürke a haj.

A távoli piros tetőket nézem. Käthe azt mondja: ott fent van a falu. Én azt kérdezem: nagy? Käthe azt mondja: kicsi és csúnya.

Lefekszem a fűbe. Käthe egy kövön ül a patak mellett. Látom Käthe kék bugyiját rothadt körték sárga foltjával a combjai között. Käthe combjai között leengedi a szoknyáját. Käthe egy pálcával a vizet csapkodja lent a kövek alatt.

A vízbe nézek, és azt kérdezem: nő vagy-e már? Käthe kavicsokat dobál a vízbe, és azt mondja: csak akinek van férfia, az nő. És az anyád?, kérdezem. Szétharapok egy nyírfalevelet a számban. Käthe egy margarétát tépked szét, és maga elé mondja: szeret, nem szeret. Käthe a csupasz, sárga margarétacsomót a vízbe hajtja: de hát az anyámnak gyerekei vannak, mondja. Akinek nincs férfia, annak gyerekei sincsenek. Hol van ő?, kérdezem. Käthe széttép egy páfránylevelet: szeret, meghalt, nem szeret. Kérdezd meg az anyádat, ha nem hiszel nekem. Én margarétát szedek. Az öreg Ellinek sincsenek gyermekei, mondom. Soha nem volt férfia, mondja Käthe. Kővel szétnyom egy barna foltos békát. Az Elli vénkisasszony, mondja Käthe. A vörös haj öröklődik. A vízbe nézek. A tyúkjai is vörösek, és a nyulainak is vörös a szeme, mondom. A margarétából apró, fekete bogarak másznak a kezemre. Az Elli esténként a kertben énekel, mondom. Käthe egy farönkön áll és felkiált: azért énekel, mert iszik. A nőknek férjhez kell menniük, s akkor nem isznak. És a férfiak?, kérdezem. Ők isznak, mert ők férfiak, mondja Käthe, és a fűbe ugrik. Ők akkor is férfiak, ha nincs nőjük. És a te vőlegényed?, kérdezem. Ő is iszik, mert mind isznak,

mondja Käthe. És te?, kérdezem. Käthe a szemeit forgatja. Én férjhez megyek. Követ dobok a vízbe, és azt mondom: én nem iszom és nem házasodom. Käthe nevet: még nem, de később, most még túl kicsi vagy. És ha nem akarok, mondom. Käthe vadszamócát szed. Ha nagy leszel, majd akarsz, mondja.

Käthe a fűben fekszik, és vadszamócát eszik. Fogai közé piros homok ragad. Combjai hosszúak és sápadtak. Käthe bugyiján a folt nedves és sötétbarna. Käthe az üres szamócaszárat az arcára dobja, és énekel: és elhozza őt, kit úgy szeretek, mint senki mást, s aki végül a boldogságom lesz. A nyelve vörösen forog, s fehér szálon függ a szájüregében. Ezt éneкли az Elli esténként a kertben, mondom. Käthe becsukja a száját. Hogy van tovább?, kérdezem. Käthe a fűben térdel és int. Az autó a távoli tetőkről gurul alá. Az autón zörögnek az üres ládák.

Apa kiszáll az autóból, és bezárja a ház zöld ajtaját. A nagynéni a kormány mellett ül, és pénzt számol. Käthe és én beülünk az autóba. Az autó felburrog. Käthe mellettem ül egy üres uborkásládán.

Az autó száguld. Látom, milyen mélyek az erdők. A névtelen kis madarak az út fölött röpködnek. Az ágak árnyfoltjai csipkések Käthe arcán. Käthe ajkainak sötét, éles szegélyük van. Szempillája sűrű és hegyes, mint a fenyő tűlevelei.

A falvakban nem járkálnak sem férfiak, sem nők. A nagy fák alatt nem állnak meztelen gyerekek. A nagy fák között fonnyadt gyümölcs hever. Bozontos kutyák ugatnak a kerekek után.

A dombok széles földekre futnak ki. A síkság fekete hasán hever. A szél elült. Käthe azt mondja: nemsokára otthon vagyunk. A lelógó akácágat cibálja. Käthe fehér kezeivel letépi szárukról a leveleket, és nincsen arca. A hangja halkán szól: szeret, nem szeret. Käthe a szájában szétharapja a csupasz szárat.

A földek mögött szürke templomtorony áll: ott a mi templomunk, mondja Käthe. A falu lapos és fekete és néma. Jézus a falu bejáratánál keresztben függ, fejét lehajtja, és kezeit mutatja. Ujjai soványak és hosszúak. Käthe keresztet vet.

A tó feketén és üresen csillog. A nagy kígyó a malomban korpát és lisztet eszik. A falu üres. Az autó megáll a templom előtt. Nem látom a templomtornyot. Látom a hosszú, púpos falakat a nyárfák mögött.

Käthe a nagynénivel lemegy a fekete utcán. Az utcának nincs iránya. Nem látom a kövezetet. Apa mellé ülök. Az ülés még meleg a nagynéni combjától, és rothadt körte szagú.

Apa vezet és vezet. Keze a hajába kap, nyelvével végigsimít az ajkán. Kezeivel és lábaival átvezet az üres falun.

Egy ház nélküli ablak mögött fény imbolyog. Apa a kapu árnyai közt behajt az udvarra. A ponyvát az autóra teríti.

Az anya az asztal szélénél ül a fény alatt. Szürke fonallal lyukas sarkú zoknit stoppol. Kezéből simán kúszik ki a fonal. Az anya nyílegyenes tekintettel néz Apa kabátjára. Mosolyog. Mosolya gyenge és biceg a szája szélén.

Apa kék bankjegyeket lapoz az asztalon, és számol. Tízezer, mondja hangosan. És a nővérem?, kérdezi az anya. Apa azt mondja: megkapta már a részét. És nyolcezret kap a mérnök. Az anya azt kérdi: kitől? Apa a fejét rázza. Az anya elveszi a pénzt, és két kezében tartva a szekrényhez viszi.

Az ágyamban fekszem. Az anya lehajol hozzám, és arcon csókol. Ajkai kemények, akár az kéz ujjai. Hogy aludtatok ott?, kérdezi. Behunyom a szemem: Apa fent a szénában, a nagynéni a szobájában, Kätthe és én pedig az előszobában. Az anya gyors puszt ad a homlokomra. Szeme hidegen fénylik. Megfordul és kimegy.

A szobán átketyeg az óra: tisztátalanságot hallottam. Az ágyam a síkságon, egy sekély folyó és egy fáradt levélerdő között áll. A szoba falán túl rövid lökésekben nyög az ágy. Az anya nyög. Az apa zihál. A síkságot fekete ágyakkal és rothadt körtékkel aggatták tele.

Anya bőre petyhüdt. A pórusok üresek. A rothadt körték visszamásznak a bőr alá. A szempillák alatt fekete az álom.

FOJTOGATÓ TANGÓ

Anya harisnyatartója mélyen belevág a csípőjébe, gyomrát a lefűzött hasa fölé préseli. Anya harisnyatartója világoskék damasztból van, sápadt tulipánokkal; van rajta két fehér gumiszemölcs és rozsdamentes drótból két kapocs.

Anya a fekete selyemharisnyát az asztalra teszi. A harisnyának kemény, átlátszó a vádlója: fekete üvegből van. A harisnyának kerek, átlátszatlan a sarka és hegyes, átlátszatlan a lábujja: fekete kőből van.

Anya a fekete selyemharisnyát a lábára húzza. A sápadt tulipánok a csípőről anya hasa fölé úsznak. A gumiszemölcsök elfeketednek, a kapcsok összezárulnak.

Anya a kőujjakat belecsúsztatja, anya a kőszarkakat belenyomja a fekete cipőkbe. Anya bokái: fekete könyakak.

A harang erősen és tompán zúgja ugyanazt a szót. A harang a temetőből szól. A harang üt.

Anya sötét koszorút visz: fenyőzöldje és fehér krizantém. Nagymama zizegő koszorút visz fehér kövecskékből, kerek képen a mosolygó Mária és a Monarchia kifakult, magyar felirata: Szűz Mária, köszönöm. A koszorú nagymama mutatóujja alatt himbálózik, a vékony, vörösre dörzsölt csuklón.

Én kusza, finom bordázatú páfránycsokrot viszek és egy maréknyi gyertyát: fehérek és hidegek, akár az ujjaim.

Anya ruhája fekete ráncot vet. Anya cipői apró lépésekben kopognak. Anya tulipánjai körülússzák anya hasát.

A harang minden ütése ugyanazt a szót üti. Előtte és mögötte visszahangzik, és nem hal el. Anya üvegvádlival, kőbokával topog a szó visszahangjába, bele a harangszóba.

Anya léptei előtt megy a kis Sepp, koszorúja örökzöld és fehér krizantém.

Én a fenyőkoszorú és a fehér kövecskék zizegő koszorúja között lépdelek. Megyek a kusza páfrány mögött.

Belépek a temetőkapun, arcom előtt ott a harang. Hajam alatt kong a harang. A szemem mellett, a pulzusomban, a puha csuklómban lüktet a kusza páfrány alatt. Himbálózva lóg a harangkötél, csomója a torkomban.

Nagymama mutatóujja a körömháznál kék foltos és halott. Nagymama zizegő, fehér kövecskékoszorúját a sírkőnél Apa arcára teszi. Ott, ahol Apa szeméi mélyen ülnek, ott van most a mosolygó Mária vöröshústalan szíve. Ott, ahol Apa ajkai kemények, ott van most a Monarchia magyar felirata.

Anya a fenyőágak sötét koszorúja fölé hajol. Gyomra felnyomódik a hasában. A fehér krizantémok anya arcára göngyölődnek. Anya fekete ruhája felfúvódik a szélben, mely körüllegi a sírásókat. Anya fekete üveglábjában vékony, fehér szakadás, mely végigfut a combján, fel a gumiszemölcsökig, anya hasáig, melyen tulipánok úsznak.

Nagymama halott ujjával tépkedi a kusza páfrányt, amely a sír szélén hever. Én a fehér gyertyát a páfrány bordázata közé szúrom, hideg ujjamat belenyomom a földbe.

A gyufa kéken lobog Anya kezében. Anya ujjai remegnek és a láng remeg. Ujjperceimet lemarja a föld. Anya a lángot körbehordozza a síron, és azt mondja: a sírokba nem szúrunk semmit. Nagymama elrejt halott mutatóujját, és a mosolygó Mária vöröshústalan szívére mutat.

A kápolna lépcsőjén ott áll a pap. Cipőire fekete redők hullnak. A redők átkúsznak a hasán az álla alá. Feje mögött himbálózik a harangkötél, a vastag csomó. A pap azt mondja: imádkozzunk az élő és a holt lelkekért; csontos kezét összefogja a hasa fölött.

A fenyőág összenyomja a tűleveleket, a páfrány összegyűri a bordázatot. A krizantémok hószagúak, a gyertyák jégszagúak. A levegő a sírok fölött elfeketül és imát mormol: és Te, Isten, Mennyei Seregek Ura, szabadíts meg minket e számkivetettségünkől. A kápolnatorony fölött éppoly fekete az éj, mint Anya üveglábai.

Ujjaik között lecsorgó bozótot eresztenek a gyertyák. A lecsorgó bozót a levegőn kemény, akár az én bordáim. A kanóc morzsásan elszenesedett, és nem tartja a lángot. A letört gyertyák között földrög gurul a páfrány alá.

Anya homlokán göndör krizantémok; azt mondja: a sírokra nem ülünk. Nagymama kinyújtja halott mutatóujját. Anya üveglábán a szakadás éppoly széles, mint nagymama halott mutatóujja.

A pap azt mondja: szeretett híveim, ma Mindenszentek napja van, szeretett halottaink, halott lelkeink ma örömnünnepet ülnek. Halott lelkeink ma templomszentelést ünnepelnek.

A kis Sepp a szomszéd sír mellett áll, kezeit összefonja az örökzöld koszorú fölött: Szabadíts meg minket, Uram, e számkivetettségből. A remegő fényben remeg az ősz haja.

A kis Sepp piros harmonikáján végigjátssza a falun a fehér, lobogó menyasszonyokat, eljátssza a páros lakodalmi vendégeket, amint az oltár körül, a mosolygó Mária vöröshústalan szíve alatt állnak, eljátssza a vaníliatortát a két fehér, lábujjhegyen álló viaszgalambbal a menyasszony arca előtt. A kis Sepp piros harmonikájával férfiak és nők karjának és lábának játssza a fojtogató tangót.

A kis Seppnek rövid az ujj, kicsi a lába. Széttárt, rövid ujjakkal nyomogatja a billentyűket. A széles billentyűk hóból vannak, a keskenyek földből. A kis Sepp ritkán nyomja meg a keskeny billentyűket. Ha megnyomja, elhidegül a zene.

Apa combja Anya hasához nyomódik, amit körbeúsznak a sápadt tulipánok.

A lobogó menyasszony a szomszédunk. Mutatóujjával int. A tortából bordát vág nekem, és a fehér viaszgalambokat csüggedt mosollyal teszi a kezembe.

Becsukom a tenyerem. A galambok a kezemben megmelegednek és verejtékeznek. A fehér viaszgalambokat elrejttem egy húsgombócban és a

kenyérben, amibe beleharapok. Nyelem a kenyeret, és hallgatom a fojtogató tangót.

Anya úszó tulipánokkal és a nagybácsi combjaival táncol el az asztal mellett. Begöndörödött krizantémok a szája körül, és azt mondja: az étellel nem játszunk.

A pap csontos kezeit felemeli az Úr nevében: szabadíts meg minket e számkivetettségből. Kezeiből lecsorgó füstbozót ered, körülengli a harangkötél csomóját, és felszáll a toronyba.

Megsüllyedt a sír, mondja Anya. Kell rá két rakomány föld és egy rakomány friss trágya, hogy a virágok nőjenek. Anya fekete cipője csikorog a homokban. Nagybátyád ezt megteheti a halott öccséért, mondja Anya.

Nagymama a fehér kövecskés koszorút halott mutatóujjára akasztja.

Apa mély szemei Anya fehér szakadásos, fekete üveglábát nézik. Anya fekete cipői vakondtúrások között idegen sírok között lépdelnek.

Átmegyünk a temetőkapun. A falu önmagába süllyed, és fenyőzöldet meg páfrányt lehel, krizantémot és viaszbozót.

Lépteim előtt megy a kis Sepp.

A falu fekete. Fekete damasztból vannak a felhők.

Nagymama a fehér kövecskés koszorúval zörög. Anya szétnyomja kezében az ujjaimat.

Apa a mi halott lelkünk. Apa ma templomszentelést ünnepel, és eltáncol a falu szélén.

Anya harisnyatartója mélyen belevág a csípőjébe.

A fojtogató tangóban apa a fekete damasztfelhőhöz nyomja combjait.

BENKÓ GITTA fordításai